

Драган Ђукановић

Институт за међународну политику и привреду, Београд

Милан Крстић

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

БЕРЛИНСКИ ПРОЦЕС – НЕМАЧКА „ЗАПАДНОБАЛКАНСКА“ ИНИЦИЈАТИВА*

Сажетак

У овом раду аутори анализирају настанак и развој Берлинског процеса (2014–), као иницијативе коју је покренула Савезна Република Немачка према државама Западног Балкана,¹⁾ а са превасходним циљем убрзања њихових европских интеграција, економског и инфраструктурног развоја, као и унапређења регионалне сарадње.

СР Немачка је успела да захваљујући ојачавању своје улоге на Западном Балкану, у Берлински процес укључи Аустрију, Француску и Италију. Веома је битно да државе Западног Балкана у што је могуће већој мери испуне и спроведу оно на шта су се обавезале у оквиру Берлинског процеса, а како би убрзале приступање Европској унији и унапредиле међусобну сарадњу превасходно кроз решавање бројних нагомиланих билатералних проблема. Са друге стране, Немачка је обећала финансијску и стручну помоћ у реализацији бројних инфраструктурних, енергетских и образовних пројеката у региону Западног Балкана.

Кључне речи: Берлински процес, Европска унија, Немачка, Западни Балкан, европска перспектива, регионална сарадња, инфраструктура, енергетика, тероризам, миграције

---

* Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија у савременим међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни, економски, правни и безбедносни аспекти“ Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, бр. ОИ179023 за период 2011–2016.

1) О различитим тумачењима термина Западни Балкан и његовој употреби видети: Миломир Степић, „Западни Балкан: пример географског распојмљивања и геополитичког манипулисања“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2012, стр. 302–312.

1. БЕРЛИНСКИ ПРОЦЕС – НОВА НЕМАЧКА ИНИЦИЈАТИВА

Западни Балкан је протеклих деценију и по прешао пут од зоне евидентног првобитног постконфликтног опоравка ка региону која тежи да се интегрише, и то у што већој мери, у евро(атланске) интеграције и тзв. Западну хемисферу глобалног утицаја.²⁾ Овај „пут“ не иде, међутим, сасвим лако и без оптерећења пре свега везаних за бројне билатералне проблеме између држава Западног Балкана.³⁾ Поред наведеног, на мултилатералном плану сарадње на југоистоку Европе и Западном Балкану појавило се више десетина различитих регионалних иницијатива (посебно након 1995. године), које се на одређени начин посве „преклапају“ и често баве готово сасвим истоветним областима сарадње.⁴⁾ Бројни покушаји прекомпоновања ових иницијатива, међу којима су најзначајнији оснивање Савета за регионалну сарадњу (*Regional Cooperation Council – RCC*) 2008. године,⁵⁾ као и покушај давања нове динамике регионалној сарадњи у оквиру „Западнобалканске шесторке“ (*Western Balkans 6 – WB 6*) током 2013. године,⁶⁾ и поред извесног напретка, нису дали значајније резултате у повећању ефикасности регионалне сарадње.⁷⁾

-
- 2) Драган Ђукановић, *Балкан на постхладноратовском раскрићу (1989–2016)*, Институт за међународну политику и привреду, Службени гласник, Београд, 2016, стр. 38–104.
  - 3) Dragan Đukanović, “Bilateral Relations Between The Western Balkan Countries – Historical Background and Contemporary Challenges”, in conference proceedings: *Regionalism and Reconciliation*, (editors: Duško Dimitrijević, Ivona Ladevac, Ana Jović-Lazić), Global Resource Management, Doshisha University, Japan, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2014, стр. 111–127.
  - 4) Дакле, уследила је парадоксална ситуација да је упоредо са повећањем броја регионалних иницијатива у Југоисточној Европи, а посебно након 1995. године дошло до тога да се реципрочно томе није развила и интензивна мултилатерална сарадња. Напротив, дошло је до (пре)засићења овог простора, а ефекти бројних иницијатива били су више него упитни. Видети: Душко Лопандић, Јасминка Кроња, *Регионалне иницијативе и мултилатерална сарадња на Балкану*, Европски покрет у Србији, Фондација Фридрих Еберт, Београд, 2010, стр. 55–212.
  - 5) Драган Ђукановић, „Трансформација Пакта за стабилност у Југоисточној Европи: нови подстицаји регионалној сарадњи“, у зборнику: *Међудржавни форуми за сарадњу у Европи: упоредни модел*, (приредио: Драган Ђукановић), Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2007, стр. 173–190.
  - 6) Видети: „Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, April 2013.
  - 7) *Нордијски модел сарадње и могућност његове примене* (приредио Јован Теокаревић), Центар за регионализам, Нови Сад, Балкански фонд за демократију, Београд, 2011, стр. 1–6.

Са друге стране, ни билатерални односи између држава Западног Балкана нису били током протеклих деценију и по побољшани ни поред њиховог напретка у европским интеграцијама након увођења Процеса стабилизације и придруживања током 1999. године.⁸⁾ Ово је показао и вишегодишњи и још увек нерешени словеначко-хрватски спор око међудржавног разграничења с краја претходне и почетка ове деценије.⁹⁾ Но, и поред тога Хрватска је постала чланица Европске уније половином 2013. године, иако сличне проблеме има и са властитим „источним суседством“ (са Црном Гором, Босном и Херцеговином и Србијом).¹⁰⁾

Такође, евидентно је оснажила регионална улога Савезне Републике Немачке, а након смањивања изразито јаког утицаја Сједињених Америчких Држава, које су имале одлучујућу улогу у окончању сукоба на територији некадашње југословенске федерације.¹¹⁾ Она је у својој новој геостратешкој концепцији склона да умногоме утиче и допринесе „релаксацији“ односа на Западном Балкану.¹²⁾ Немачка је веома заинтересована и да се оснажи и обнови регионална инфраструктура и да се овај део Европе додатно повеже са Европском унијом. Све то није могуће без пуне интеграције Западног Балкана у Европску унију, али не у оквиру целовитог „регионалног пакета“, већ превасходно захваљујући индивидуалним дOMETИМА овдашњих држава, како је уосталом и утврђено Процесом стабилизације и придруживања.

Немачка је у геостратешком смислу и даље веома заинтересована за проширење Европске уније на Западни Балкан. Први разлог је везан за пуну интеграцију Дунавског региона (српско Подунавље) у Европску унију, као и јужног дела Јадрана (црногорска и албанска обала). Поред тога, интерес је Немачке и да се на одређени начин ограничи евидентно снажење утицаја Турске у региону Западног Балкана (Босна и Херцеговина, Албанија, Македонија, итд.), али и Руске Федерације (Србија, Македонија и Република Српска), а посебно након ескалације кризе у Украјини

8) Dragan Đukanović, “Bilateral Relations Between The Western Balkan Countries – Historical Background and Contemporary Challenges“, нав. дело, стр. 111–127.

9) Драган Ђукановић, *Балкан на постхладноратовском раскрићу (1989–2016)*, нав. дело, стр. 175–177.

10) Исто, стр. 177–186.

11) Душан Пророковић, *Немачка геополитика и Балкан: о циљевима средњоевропског континентализма*, Catena Mundi, Београд, 2011, стр. 239–301.

12) Julia Wanninger, “Der Westliche Balkan – Prüfstein deutscher und europäischer Außenpolitik“, *Notes du Cefra*, no. 60/2016, стр. 26–27.

током 2014. године.¹³⁾ Битан фактор представља и вишедеценијска усмереност миграција становника Западног Балкана ка Немачкој.¹⁴⁾

У свим наведеним политичким, али и економским мотивима новог односа Немачке према Западном Балкану се управо може пронаћи „праузрок“ сасвим нове иницијативе, коју је 2014. године покренуо званични Берлин. Он је превасходно био суочен са чињеницом да се дотадашњи видови регионалне сарадње на Балкану не развијају у жељеном правцу, посебно након неуспеха „Западнобалканске шесторке“. Зато је актуелна немачка канцеларка Ангела Меркел (*Angela Merkel*), након бројних консултација са челницима држава региона Западног Балкана и Европске уније, започела са њиховим годишњим окупљањима на којима се дебатује о веома конкретним областима сарадње и европским интеграцијама. На наведене састанке се позивају и представници Словеније и Хрватске, држава које су вишеструко и традиционално везане за Западни Балкан. Како би се у нови оквир регионалне сарадње на Западном Балкану, означен као „Берлински процес“, инволвирао и одређени број других субјеката, донета је одлука да се сваке године састанци одвијају у другој држави-домаћину, током четворогодишњег периода трајања процеса (до 2018. године).¹⁵⁾ Стога је већ 2015. године састанак ЕУ–Западни Балкан одржан у Аустрији, а наредне године у Француској. Следеће, 2017. године, скуп ће бити одржан у Италији.

Ипак, имајући у виду значај и улогу СР Немачке унутар Европске уније, што ће се додатно потврдити и после изласка Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске из њеног чланства, а након референдума одржаног у јуну 2016. године (*Brexit*), несумњиво је да ће управо ова земља остати најзначајнија када је у питању будућа судбина Уније. Такође, она ће у наредном периоду имати у сваком случају пресудну улогу у процесу убрзавања интеграција западнобалканских држава у Унију.

13) Драган Ђукановић, *Балкан на постхладноратовском раскрићу (1989–2016)*, нав. дело, стр. 76–79.

14) На немачку спољну политику утиче и снажан унутрашњи фактор у виду скепсе јавног мњења према даљим проширењима, што на концу доводи до стратегије где је Немачка уједно и гласни заговорник и гарант европске будућност, али и дежурни критичар и условљавач ових држава. Видети: Cornelia Adebahr und Theresia Töglhofer, „Starker Partner, strenger Kritiker: Die zwei Gesichter der Deutschen Erweiterungspolitik gegenüber dem Westlichen Balkan“, *DGAPanalyse*, no. 11/2015, стр. 3–11.

15) Драган Ђукановић, *Балкан на постхладноратовском раскрићу (1989–2016)*, нав. дело, стр. 156–159.

2. ПРИПРЕМЕ И ИНИЦИЈАЛНИ САСТАНАК БЕРЛИНСКОГ ПРОЦЕСА (БЕРЛИН, 28. АВГУСТ 2014. ГОДИНЕ)

У години у којој је обележаван читав век од отпочињања Првог светског рата, било је веома значајно да се Западном Балкану упуте позитивни сигнали везани за европске интеграције, и поред чињенице да су светска економска криза, као и институционална криза унутар Европске уније биле на врхунцу. Штавише, грчка финансијска криза и њено продубљивање није јачало позитиван однос западног мњења према остатку Балкана.¹⁶⁾ Томе је допринио и лош „имиџ“ који друге балканске државе, а пре свега Бугарска и Румунија, имају унутар Европске уније.¹⁷⁾ Зато је и на „симболичкој равни“ било битно за званични Берлин да пошаље проактивне и позитивне сигнале државама Западног Балкана, не желећи да их препусти ојачаном утицају Руске Федерације, Турске и других „не-ЕУ“ актера.

Неколико месеци пре формалног отпочињања Берлинског процеса, немачка канцеларка Ангела Меркел упутила је позив лидерима држава Западног Балкана да појединачно или заједно детектују најзначајније регионалне инфраструктурне проблеме, како би се кроз додатна финансијска улагања оснажила мрежа регионалног путног и железничког саобраћаја. Република Србија је тада предлагала изградњу аутопута Ниш–Приштина, који би се надовезао на већ изграђени пут који даље води ка албанској обали (Драч).¹⁸⁾ Такође, било је предложено и обнављање железнице Нови Сад–Суботица и Београд–Сарајево, као и пруге Београд–Бар.¹⁹⁾

Први састанак високог формата ЕУ–Западни Балкан био је организован 28. августа 2014. године у главном граду Немачке. У Завршној декларацији²⁰⁾ се указује да ће у наредном четворогодишњем периоду (до 2018. године) бити неопходно побољшати

16) Драган Ђукановић, „Виђења Балкана у савременом европском геополитичком окружењу“, у зборнику: *Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализе стања, европски стандарди и мере за унапређење* (приредила: Драгана Коларић), Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, стр. 245–255.

17) Исто, стр. 245–255.

18) В. А., „Vučić: najznačajniji infrastrukturni projekat pruga Beograd-Sarajevo“, *24 sata*, Sarajevo, 28. avgust 2014.

19) Исто.

20) „Završna deklaracija predsjedatelja konferencije o zapadnom Balkanu“, Berlin, 28. avgust 2014, Internet, <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Završna-deklaracija-prve-Konferencije-o-zapadnom-Balkanu/260390, 05/09/2016>.

билатералне односе између држава Западног Балкана, као и решавања њихових унутрашњих питања и проблема.²¹⁾

Потом се у истом документу констатује да је регион Западног Балкана из зоне активних конфликта током протеклих деценију и по напредовао „у успостављању стабилности, изградње добросуседских односа и модернизације државе, друштва и економије.“²²⁾ Затим се наводи да су све земље Западног Балкана недвосмислено опредељење за наставак пута ка чланству у Европској унији, а у том контексту и СР Немачка и њена влада указују на њихову видљиву „европску перспективу“.²³⁾ Ипак, напоменуто је да ће се то остварити једино након испуњавања одређених критеријума/предуслова за приступање Унији, а који су дефинисани Процесом стабилизације и придруживања. Посебно се значајном чини став Заједничке декларације у којем се наводи да ће „Немачка ... свесна своје одговорности за мирну, стабилну, демократску и правно-државну будућност Западног Балкана и даље ... подржавати регион на том (европском – прим. аут.) путу.“²⁴⁾

Немачка влада се обавезала у овој декларацији да ће јачати извозне капацитете региона Западног Балкана кроз снажење посебне „куповне иницијативе“²⁵⁾ (акција „Купујмо балканско!“ већ је покренута крајем 2015. године у Немачкој), а дала је и значајну подршку развоју медијских слобода. Штавише, Немачка је предвидела и да кроз своје привредне пројекте подржи развој стручног образовања у свим државама Западног Балкана.²⁶⁾ Такође, у оквиру последње тачке ове декларације влада у Берлину је исказала властиту спремност да у оквиру свог Програма економске сарадње уведе додатне мере, а како би државе Западног Балкана ефикасније могле користити средства из ИПА фондова.²⁷⁾

Западнобалканске државе позване су да побољшају билатералне односе. Посебно се помиње дијалог власти у Београду и Приштини, као и нужност решавања изразито дугог спора између Атине и Скопља, у вези са именом Републике Македоније.²⁸⁾ Помињући ситуацију у Босни и Херцеговини, констатовано је да

21) Исто, тачке 1. и 2.

22) Исто, тачка 3.

23) Исто, тачка 5.

24) Исто, тачка 5.

25) Исто, тачка 13.

26) Исто, тачка 17.

27) Исто, тачка 18.

28) Исто, тачка 6.

је нужно оживљавање реформског процеса, а што је неколико месеци касније и формално потакнуто „реформском агендом“, на основу иницијативе Немачке и Британије.²⁹⁾ Подвлачи се и да је нужан „добар утицај ... суседа“³⁰⁾ Босне и Херцеговине, а пре свега Србије и Хрватске, како би се савладали унутрашњи проблеми у овој земљи.

Истовремено истакнут је значај ојачања мултилатералне сарадње у Југоисточној Европи, а посебно постојећих капацитета Савета за регионалну сарадњу са седиштем у Сарајеву.³¹⁾ Стога је истакнута и нужност укључивања цивилног сектора, као и младих генерација у бројне оквире регионалне сарадње. Са друге стране, од држава региона се очекује „јачање одговорног управљања“³²⁾ односно интензивнија борба против организованог криминала, корупције, јачање правне сигурности, снажење независности правосуђа, као и прекограничне сарадње. Следи и инсистирање на одрживом економском развоју, који треба да резултира значајнијим страним улагањима на западу Балкана.³³⁾ Превладавање евидентне несразмере између увоза и извоза треба да буде циљ свих влада земаља овог региона, као и јачање конкурентности њихових привреда, истакнуто је на Берлинском самиту.³⁴⁾ У корпус економских питања могу се побројати и ставови изнети у Завршној декларацији, а везани за нужност смањења стопе незапослености у свим државама и ентитетима Западног Балкана, као и реформу њиховог образовног система.³⁵⁾ Штавише, истом приликом било је указано и на европску енергетску политику и појачану енергетску безбедност држава Западног Балкана.³⁶⁾ У том смислу афирмативно је поменуто и значајна улога постојеће Енергетске заједнице Југоисточне Европе.³⁷⁾

Након првог самита Берлинског процеса одржан је, под његовим окриљем, до краја 2014. и почетком 2015. године велики

29) „Britansko-njemačka inicijativa: Otvoreno pismo britanskog ministra vanjskih poslova Hammonda i njemačkog ministra vanjskih poslova Steinmeiera građanima Bosne i Hercegovine“, 6. novembar 2014, Internet, http://www.sarajewo.diplo.de/Vertretung/sarajewo/ba/03/aspn_konferenz_berlin_2014.html, 22/07/2016.

30) „Završna deklaracija predsjedatelja konferencije o zapadnom Balkanu“, нав. дело, тачка 6.

31) Исто, тачка 7.

32) Исто, тачке 9–11.

33) Исто, тачка 12.

34) Исто, тачке 13 и 14.

35) Исто, тачка 17.

36) Исто, тачка 15.

37) Исто, тачка 15.

број додатних састанака у Њујорку, Котору, Будви и Београду.³⁸⁾ На њима се разговарало о развоју регионалне инфраструктуре, развоју науке и образовања и регионалном повезивању у овим областима, као и пројектима у области екологије и енергетике.³⁹⁾

Евидентно је да се СР Немачка чврсто обавезала да ће помоћи државама Западног Балкана на њиховом путу ка чланству у Европској унији, и то превасходно у смислу финансијске потпоре, едукације и развоја привредне сарадње. Са друге стране, важно је напоменути и да су се државе Западног Балкана обавезале на унапређење међусобних односа и добросуседске сарадње, али до тога, када сагледамо протекле две године, ипак није дошло.

3. БЕЧКИ САМИТ – КОНТИНУИТЕТ БЕРЛИНСКОГ ПРОЦЕСА (БЕЧ, 27. АВГУСТ 2015. ГОДИНЕ)

Други самит у оквиру Берлинског процеса је одржан у Бечу, 27. августа 2015. године. У оквиру њега је усвојена опширна Завршна декларација⁴⁰⁾ у којој су дате детаљне смернице везане за наглашавање европске перспективе земаља Западног Балкана. На овом састанку је проширена ранија агенда, претходно усвојена у Берлину. Такође, у другој тачки овог документа се истиче и да Влада Аустрије даје снажну потпору проширењу Европске уније на Западни Балкан.⁴¹⁾

Детаљније у односу на агенду Берлинског самита било је поново речи о нужности регионалне сарадње и развијања добросуседских односа.⁴²⁾ С тим у вези била је припремљена и посебна студија у којој је указано на круцијалне билатералне проблеме у региону Западног Балкана.⁴³⁾ Истакнуто је и да ће наредни састанци Берлинског процеса пратити напредак везан за решавање

38) Драган Ђукановић, *Балкан на постхладноратовском раскрићу (1989–2016)*, нав. дело, стр. 158–159.

39) Исто, стр. 158–159.

40) “Završna deklaracija predsjedavajućeg Bečkog samita o Zapadnom Balkanu“, Беч, 27. август 2015, Internet, <http://europa.ba/wp-content/uploads/2015/08/Zavr%C5%A1na-deklaracija-predsjedavaju%C4%87eg-Be%C4%8Dkog-samita-o-Zapadnom-Balkanu.pdf>, 05/09/2016.

41) Исто, тачка 2.

42) Исто, тачка 3.

43) Видети: *Policy Brief: Removing obstacles to EU accession: Bilateral Disputes in the Western Balkans* (primary authors: Nikola Dimitrov, Marika Djolai and Natasha Wunsch), Balkans in Europe Policy Advisory Group – BEPAG, European Fund for the Balkans, Graz, August 2015, стр. 4–14.

овог сета питања. На маргинама Бечког самита потписани су и споразуми о међудржавној граници између Црне Горе и Босне и Херцеговине, као и „разграничењу“ Црне Горе и Косова.⁴⁴⁾

У контексту мултилатералне регионалне сарадње подвучен је значај посебних стратегија Европске уније за Дунавски и Јадранско-јонски регион.⁴⁵⁾ Такође, истакнута је истовремено и важност улоге Централноевропске иницијативе за унапређење прилика у региону.

Даље се у Завршној декларацији наводи значај владавине права и спровођења економских реформи. Посебно је наглашена нужна консолидација прилика у Македонији, као и Босни и Херцеговини.⁴⁶⁾ Потенцијална појава тероризма на Западном Балкану, као и могућа радикализација овдашњих прилика, такође је била једна од тема састанка. Посебно је истакнуто да терористи имају одређену маршруту од ратом захваћене Сирије и Ирака, преко Балкана, до држава Европске уније.⁴⁷⁾

Миграције су заузеле значајно место у овој декларацији у којој је уједно напоменуто да су државе региона Западног Балкана оствариле пуно реформских захвата, у секторима унутрашњих послова, те да су оне проглашене за сигурне земље порекла.⁴⁸⁾ Значајна пажња је посвећена економском развоју региона и његовој унутрашњој инфраструктурној и саобраћајној повезаности.⁴⁹⁾ Подржани су ранији договори о регионалној мрежи саобраћајница, који су били постигнути у Бриселу и Риги.⁵⁰⁾ То све би након реализације требало да значи бољу повезаност и самог региона са Европском унијом.

Државе Западног Балкана су се договориле око четири заједничка пројекта везана за енергетику, а који би били укључени у програм ИПА 2015. године.⁵¹⁾ У привредној сфери истакнута је нужност интеграције тржишта кроз олакшавање међусобне трговине држава региона Западног Балкана, као и лакше кретање пословних људи и радне снаге.⁵²⁾ Истовремено су изнете и идеје

44) "Završna deklaracija predsjedavajućeg Bečkog samita o Zapadnom Balkanu", нав. дело, тачка 6.

45) Исто, тачка 7.

46) Исто, тачка 9.

47) Исто, тачка 10.

48) Исто, тачка 11. и 12.

49) Исто, тачка 13. и 14.

50) Исто, тачка 14.

51) Исто, тачка 20.

52) Исто, тачке 26 и 27.

везане за будући привредни раст Западног Балкана и то кроз формирање прекограничних економских зона, индустријских паркова и експортно-производних зона.⁵³⁾ Привредне коморе Косова и Метохије и Србије су покренуле заједничку иницијативу за успостављање нових оквира сарадње, што је посебно назначено и поздрављено у Завршној декларацији.⁵⁴⁾

Сарадња и боље разумевање младих у региону, улагање у науку, образовање и истраживање су такође биле веома битне теме овог самита Берлинског процеса. Наиме, на овом састанку је било речи и о заједничкој српско-албанској иницијативи и о формирању посебне канцеларије за сарадњу младих у региону.⁵⁵⁾ Ово је и реализовано на наредном самиту Берлинског процеса, који је био одржан у Паризу почетком јула 2016. године. Посебно је у овом документу било речи о „*дуалном струковном образовању*“, које има за циљ смањење изразито високе стопе незапослености међу млађом популацијом региона.⁵⁶⁾ У том сегменту Аустрија је понудила помоћ у имплементацији.

На овом самиту посебно је истакнут значај организација цивилног друштва за нормализацију прилика у региону.⁵⁷⁾ У том смислу паралелно са самитом је био одржан и Форум цивилног друштва, на којем су се окупили представници невладиних организација из земаља Западног Балкана. Наиме, цивилно друштво би требало да има много значајнију улогу у оквиру европских интеграција, као и у процесу помирења.⁵⁸⁾

Веома је битно напоменути да је Завршна декларација са овог самита садржала укупно 38 тачака, што је за двадесет више него са претходног. Постојала је очигледна намера државедомаћина – Аустрије да се додатно и што прецизније размотри смернице које су државама Западног Балкана биле дате годину дана раније у Берлину. Међутим, реалност је да у региону није учињено много тога да би се билатерални односи између држава Западног Балкана побољшали.

---

53) Исто, тачке 26, 27. и 28.

54) Исто, тачка 29.

55) Исто, тачка 32.

56) Исто, тачка 36.

57) Исто, тачка 38.

58) Исто, тачка 38.

4. ТРЕЋА КОНФЕРЕНЦИЈА БЕРЛИНСКОГ ПРОЦЕСА (ПАРИЗ, 4. ЈУЛ 2016. ГОДИНЕ)

Под француским председавањем је у Паризу 4. јула 2016. године одржана трећа конференција Берлинског процеса. На конференцији је истакнуто суочавање Западног Балкана са одређеним безбедносним изазовима, попут појаве тероризма или мигрантске кризе.

У Завршној декларацији⁵⁹⁾ са Париског самита је указано да и поред британског референдума о напуштању Европске уније Западни Балкан има европску перспективу, а која је видљива још од Самита у Загребу 2000. године и Солунског самита 2003. године.⁶⁰⁾ Зато је истакнуто и да је нужно да се државе Западног Балкана обавезу додатно на имплементацију појединих темељних европских начела, а пре свега владавине права.⁶¹⁾ У Завршној декларацији је напоменуто да су регионална сарадња, добросуседски односи и процес помирења веома битни, ако не и кључни, за европску перспективу ових држава.⁶²⁾ Зато је и додатно указано да је у складу са Завршном декларацијом из Беча из августа 2015. године битно вршити годишњу евалуацију напретка у билатералним односима западнобалканских држава.⁶³⁾

Једно од свакако најзначајнијих достигнућа париске конференције јесте оснивање Регионалне канцеларије за младе (*Regional Youth Cooperation Office – RYCO*) и то према узору на некадашњу немачко-француску канцеларију основану готово две деценије након Другог светског рата.⁶⁴⁾ Посебно ће уследити подршка великој покретљивости младих у региону Западног Балкана у наредном периоду, а с тим у вези указано је и на пројекат *Erasmus plus*.⁶⁵⁾ Подршка младима ће се вршити и кроз потпору младим активистима цивилног друштва у западнобалканским државама и раду на смањењу незапослености код млађе популације у региону.

---

59) “Final Declaration by the Chair of the Paris Western Balkans Summit”, Paris, 4 July 2016, Internet, <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/policy-highlights/regional-cooperation/20160713-01.final-declaration-by-the-chair-of-the-paris-western-balkans-summit.pdf>, 05/09/2016.

60) Исто, point 1.

61) Исто, point 1.

62) Исто, point 2.

63) Исто, point 2.

64) Исто, point 3.

65) Исто, point 7.

И у овој декларацији је подвучен значај улоге коју има Савет за регионалну сарадњу, као и продубљивање економске сарадње за „повезивање народа“.⁶⁶⁾ Европска унија је уједно обећала око 50 милиона евра за програме енергетске ефикасности, као и улагање у веома атрактивне регионалне хидропотенцијале и енергетски сектор уопште.⁶⁷⁾ Предвиђено је, такође, да буде донет и Заједнички акциони план за трговину на Западном Балкану и транспортне олакшице (*The Joint Action Plan for Western Balkan Trade and Transport Facilitation*), где би се поред Европске уније појавили и други донатори, попут Светске банке.⁶⁸⁾ Дакле, у овом документу се експлицитно указује на нужност „јачања и снажења економске интеграције унутар Западнобалканске шесторке“,⁶⁹⁾ а посебно у оквиру постојећег аранжмана ЦЕФТА 2006.

Низ безбедносних питања на Париском самиту био је преваходно везан за изазове везане за мигрантску кризу, борбу против тероризма и унутрашње радикализације. Сасвим је основано уочено и да се западнобалканска друштва на унутрашњем плану додатно радикализују и на одређени начин затварају.⁷⁰⁾ Када је у питању борба против радикализације и тероризма, истиче се значај Иницијативе ЕУ–Западни Балкан против тероризма (*EU–Western Balkans Counter-Terrorism Initiative*)⁷¹⁾, Салцбуршког форума⁷²⁾ и Центра за спровођење закона у Југоисточној Европи (*Southeast European Law Enforcement Centre – SELEC*).⁷³⁾

Наглашено је и да је за Европску унију Западни Балкан веома битан имајући у виду да се налази на активној и изразито значајној мигрантској рути и да је неопходна ефективна и ефикасна контрола спољне границе Европске уније, развој регионалне сарадње на Западном Балкану, као и снажење механизма институционалне сарадње овог региона са Бриселом.⁷⁴⁾ Регионална полицијска сарадња унутар Западног Балкана, али и сарадња са ЕУ, важна је и за борбу против организованог криминала, повратак и

---

66) Исто, point 4.

67) Исто, point 6.

68) Исто, point 6.

69) Исто, point 6.

70) Исто, point 11.

71) Исто, point 11.

72) Исто, point 11.

73) Исто.

74) Исто, point 10.

реадмисију избеглица, безбедносну аналитику и праћење нових мигрантских рута.⁷⁵⁾

Очигледно је да су домети Париског самита⁷⁶⁾ умногоне скромнији у односу на претходне. Најзначајнији његов домет је пак наново истакнута опредељеност Европске уније да се процес њеног проширења настави. Балкан је очито и даље битан Европској унији и то као потенцијално извориште тероризма и новог таласа миграција према „срцу“ Уније, односно према Немачкој.

Такође, страх од могућности да се услед преузимања председавања Берлинским процесом од стране других држава-чланица Европске уније (до сада Аустрије и Француске) читава иницијатива „разблажи“ није се показао основаним. Наиме, јасно је да СР Немачка има и даље доминанту улогу у овом процесу, који је отпочео 2014. године. С обзиром да наредне године Италија преузима председавање овим процесом, треба имати на уму да су Немачка, Француска и ова земља, нарочито након *Brexita*, најзначајнији европски актери од чијег ће консензуса и компромиса зависити и будућност саме Европске уније.

5. ЗАКЉУЧАК

Премда се повремено чинило да је утицај СР Немачке у региону Западног Балкана ослабио, ова земља дугорочно тежи да допринесе интеграцији овог дела Европе у Европску унију. И након *Brexita*, који је половином 2016. године уздрмао темеље данашње Европске уније, остала је евидентна спремност водећих држава Уније, а посебно Немачке, да се настави политика проширења. Ово је сасвим недвосмислено истакнуто и свега неколико дана након британског референдума на састанку Берлинског процеса, који је био одржан у Паризу почетком јула 2016. године.

Значајно је и то што Немачка подржава инфраструктурно слабо развијен Западни Балкан видевши у могућностима развоја саобраћајног повезивања и потенцијал за убрзани развој овдашње привреде. Берлински процес је током прве три године постојања веома успешно на дневни ред регионалних састанака стављао и остале битне и надасве актуелне теме – енергетику, мигрантску кризу, борбу против тероризма, итд.

---

75) Исто.

76) Видети и друга релевантна документа Париског самита на <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/balkans/events/article/balkans-paris-balkans-2016-summit-paris-04-07-16>.

Инсистирање Немачке и њених ЕУ партнера у оквиру Берлинског процеса на решавању бројних отворених, али и нагомиланих проблема између држава Западног Балкана, са посебним акцентом на односе БиХ–Србија–Хрватска и Србија–Албанија, требало би да доведе до побољшања климе поверења у самом региону. Евидентно је да Савезна Република Немачка управо у Србији, на одређени начин, види једног од кључних партнера на Западном Балкану, што је потврђено и подстицајем када су у питању европске интеграције ове земље. Наиме, захваљујући евидентном утицају Немачке унутар Европске уније, Србија је успела да превазиђе потенцијалну блокаду свог европског пута половином текуће године. Међутим, треба истаћи и да се званични Београд показао изразито добру сарадњу са ЕУ када је у питању процес преговора са Приштином, посебно након 2013. године. То све је током септембра 2015. године потврдила и сама немачка канцеларка Ангела Меркел, када је у оквиру „балканске турнеје“ посетила и Београд.⁷⁷⁾

Остаје неразјашњено веома значајно питање будућности и одрживости данашње Европске уније, нарочито након *Brexita*. Немачки и француски министри иностраних послова, Франк-Валтер Штајнмајер (*Frank-Walter Steinmeier*) и Жан-Марк Еро (*Jean-Marc Ayrault*), су, међутим, већ почетком јула 2016. године објавили заједнички план под насловом „Јача Европа у свету неизвесности“.⁷⁸⁾ Уколико се по овој иницијативи може учити жеља за стварањем нове и снажније Европске уније, свакако је јасно да ће управо од ставова званичног Берлина и Париза многоме зависити и будућност Западног Балкана у тако редефинисаној Унији. Ово подразумева и да се регион мора прилагођавати будућим околностима и потенцијалном сету нових услова током наставка процеса приступања, а како би био компатибилан са потенцијално новим критеријума унутар редефинисане Европске уније.

77) „Ангела Меркел: Храбре одлуке Београда“, Б92, Београд, 7. септембар 2015. Internet, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2015&mm=09&dd=07&nav_category=11&nav_id=1036078, 22/07/2016.

78) “A strong Europe in a world of uncertainties by Jean-Marc Ayrault and Frank-Walter Steinmeier”, 27. June 2016. Internet, <http://www.voltairenet.org/article192564.html>, 15/08/2016.

ЛИТЕРАТУРА

- „Ангела Меркел: Храбре одлуке Београда“, Б92, Београд, 7. септембар 2015, Internet, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yuuu=2015&mm=09&dd=07&nav_category=11&nav_id=1036078,22/07/2016.
- Ђукановић Драган, „Виђења Балкана у савременом европском геополитичком окружењу“, у зборнику: *Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализе стања, европски стандарди и мере за унапређење* (приредила: Драгана Коларић), Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, стр. 245–255.
- Ђукановић Драган, „Трансформација Пакта за стабилност у Југоисточној Европи: нови подстицаји регионалној сарадњи“, у зборнику: *Међудржавни форуми за сарадњу у Европи: упоредни модели* (приредио: Драган Ђукановић), Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2007, стр. 173–190.
- Ђукановић Драган, *Балкан на постхладноратовском раскрићу (1989–2016)*, Институт за међународну политику и привреду, Службени гласник, Београд, 2016.
- Лопандић Душко, Кроња Јасминка, *Регионалне иницијативе и мултилатерална сарадња на Балкану*, Европски покрет у Србији, Фондација Фридрих Еберт, Београд, 2010.
- Нордијски модел сарадње и могућност његове примене* (приредио: Јован Теокаревић), Центар за регионализам, Нови Сад, Балкански фонд за демократију, Београд, 2011, стр. 1–6.
- Пророковић Душан, *Немачка геополитика и Балкан: о циљевима средњоевропског континентализма*, Catena Mundi, Београд, 2011.
- Степић Миломир, „Западни Балкан: пример географског распојмљивања и геополитичког манипулисања“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2012, стр. 302–312.
- “A strong Europe in a world of uncertainties by Jean-Marc Ayrault and Frank-Walter Steinmeier”, 27. June 2016. Internet, <http://www.voltairenet.org/article192564.html>, 15/08/2016.
- A. В., „Vučić: najznačajniji infrastrukturni projekat pruga Beograd-Sarajevo“, *24 sata*, Sarajevo, 28. avgust 2014.
- Adebahr Cornelizs, Töglhofer Theresia, “Starker Partner, strenger Kritiker: Die zwei Gesichter der Deutschen Erweiterungspolitik gegenüber dem Westlichen Balkan“, *DGAPanalyse*, no. 11/2015, стр. 3–11.
- „Britansko-njemačka inicijativa: Otvoreno pismo britanskog ministra vanjskih poslova Hammonda i njemačkog ministra vanjskih poslova Steinmeiera građanima Bosne i Hercegovine“, 6. novembar 2014, Internet, http://www.sarajewo.diplo.de/Vertretung/sarajewo/ba/03/aspen_konferenz_berlin_2014.html, 22/07/2016.
- Ђукановић Драган, “Bilateral Relations Between The Western Balkan Countries – Historical Background and Contemporary Challenges”, in conference proceedings: *Regionalism and Reconciliation* (editors: Duško Dimitrijević, Ivona

- Lađevac, Ana Jović-Lazić), Global Resource Management, Doshisha University, Japan, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2014, стр. 111–127.
- “Final Declaration by the Chair of the Paris Western Balkans Summit”, Paris, 4 July 2016, Internet, <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/policy-highlights/regional-cooperation/20160713-01.final-declaration-by-the-chair-of-the-paris-western-balkans-summit.pdf>, 05/09/2016.
- “Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, April 2013.
- Policy Brief: Removing obstacles to EU accession: Bilateral Disputes in the Western Balkans* (primary authors: Nikola Dimitrov, Marika Djolai and Natasha Wunsch), Balkans in Europe Policy Advisory Group – BEPAG, European Fund for the Balkans, Graz, August 2015, стр. 4–14.
- Wanninger Julia, “Der Westliche Balkan – Prüfstein deutscher und europäischer Außenpolitik“, *Notes du Cefra*, no. 60/2016, стр. 7–28.
- „Završna deklaracija predsjedatelja konferencije o zapadnom Balkanu“, Berlin, 28. avgust 2014, Internet, <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Završna-deklaracija-prve-Konferencije-o-zapadnom-Balkanu/260390>, 05/09/2016.
- „Završna deklaracija predsjedavajućeg Bečkog samita o Zapadnom Balkanu“, Beč, 27. avgust 2015, Internet, <http://europa.ba/wp-content/uploads/2015/08/Zavr%C5%A1na-deklaracija-predsjedavaju%C4%87eg-Be%C4%8Dkog-samita-o-Zapadnom-Balkanu.pdf>, 05/09/2016.

Dragan Djukanovic, Milan Krstic

BERLIN PROCESS – GERMAN INITIATIVE FOR THE “WESTERN BALKANS”

Resume

This paper analyzes the new foreign policy positioning of the Federal Republic of Germany towards the Western Balkans in the previous several years. In this context authors are analyzing origins, development and outreach of the Berlin Process from 2014 to 2016. This process is a new German initiative with the main goal to foster further regional cooperation in the field of European integrations, economic development and solving of bilateral issues through special annual summits of presidents and prime-ministers of the Western Balkan entities and certain European Union member-states (German, Austria, France, Italy). The initial framework of the Berlin Process was related to the intention to empower regional infrastructure and to incorporate the region in the Trans-European Transport Network.

Three summits of the Berlin Process (Berlin 2014, Vienna 2015 and Paris 2016) have demonstrated that this intergovernmental initiative for cooperation has so far achieved certain effect, both in the aspect of giving general and specific directions for further European integrations to candidate states from the Western Balkans (the rule of law, combating organized crime and anticorruption measures etc.), as well as for the improvement of the cooperation with the Union in the fields of combat against terrorism, political radicalization and illegal migrations.

This paper claims that Germany, together with France and Italy, will continue to play the most dominant role, both inside the European Union, and in the Western Balkans region. This means that future behavior of Germany will pretty much determine the European path of the Western Balkans.

Keywords: Berlin Process, European Union, Germany, Western Balkans, European perspective, regional cooperation, infrastructure, energy, terrorism, migrations

---

* Овај рад је примљен 18.08.2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 30.11.2016. године.